

CENTAR ZA OČUVANJE I RAZVOJ KULTURE MANJINA CRNE GORE
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O RADU ZA 2023. GODINU

Uvod

Javnu ustanovu Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore osnovala je Vlada Crne Gore s ciljem unapređenja manjinskih prava u oblasti kulture i afirmacije multikulturalizma kao jedne od temeljnih vrijednosti savremene Crne Gore.

Odlukom o organizovanju definisane su programske aktivnosti Ustanove koje se odnose na promociju i zaštitu manjinskih prava u oblasti kulture, unapređenje kulture manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, afirmaciju multikulturalizma, podsticanje duha tolerancije, međusobnog razumijevanja, sve sa ciljem podizanja nivoa društvene kohezije crnogorskog društva.

U skladu sa opredjeljenim sredstvima budžetom za 2023.godinu, Centar je uspio da realizuje i kvanitativno i kvalitativno značajne aktivnosti u svim programskim oblastima, te da u cilju promocije multikulturalizma, aktivnosti Centra predstavi i van granica Crne Gore.

Misija Centra realizovala se kroz različite programske okvire, u saradnji sa kulturnim poslenicima Crne Gore i regiona, koji su na najbolji način publici prenijeli značaj očuvanja i razvoja kulture manjina, bogatstvo multietničkog bića Crne Gore, i afirmisali multikulturalizam kao vrijednost savremenog društvenog okvira.

Centar je uspješno ostvario i promociju manjinskih prava u oblasti kulture kao jedne od temeljnih vrijednosti savremene Crne Gore, konceptom na visokom nivou, i kroz značajna ostvarenja koja će koristiti i generacijama koje dolaze.

I PROGRAMI

KNJIŽEVNI PROGRAMI

Antologija kratke proze albanskih pisaca Crne Gore "Svi naši"

U izdanju Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, objavljena je knjiga Antologija kratke proze albanskih pisaca Crne Gore.

Riječ je o dvojezičnom izdanju na albanskom i crnogorskom jeziku u kojem su zastupljeni radovi jedanest prozaista: **Redžep Čosja, Hajro Ulćinaku, Zuvdija Hodžić Beriša, Aslan Biša, Ibrahim Berjaši, Fran Camaj, Mehmet Kraja, Muzafer Čauši, Jaho Kolari, Anton Gojčaj i Mark Pašku Lucdonaj.**

Značaj Antologije je u tome veći jer omogućava i čitaocima koji ne poznaju albanski jezik da se upoznaju sa albanskim knjižnim opusom, kao i činjenica da pisci/autori potiču sa područja Crne Gore.

Upravo kao izdanje koje zahtjeva promociju u Crnoj Gori i van njenih granica, Centar je imao prilike da je u prethodnom period predstavi na sledećim adresama:

Podgorica, Ulcinj, Gusinje, u Skadar na Univerzitetu "Lugj Gurakuqi" i u Priština na Filološkom fakultetu, Univerziteta u Prištini.

Rječnik romsko-crnogorskog i crnogorsko-romskog

Izdavanje Rječnika romsko-crnogorskog i crnogorsko-romskog jezika autorke dr Hedine Tahirović -Sijerčić predstavlja krunu programske posvećenosti Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina kulturi, duhovnosti i identitetu romske zajednice u Crnoj Gori. Izdavanje Rječnika sa ovim obuhvatom može se smatrati prvorazrednim događajem u očuvanju i unapređenju identiteta Roma u Crnoj Gori. Takođe oavkvo izdanje može dati veoma veliki doprinos u budućnosti u nastavi romskog jezika u Crnoj Gori, kao i doprinijeti očuvanju i razvoju romskog jezika i kulture.

Izdavanjem Rječnika Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, kao državna ustanova kulture, daje konkretan i vrijedan doprinos realizaciji obaveza Crne Gore kao potpisnice Povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima Savjeta Evrope.

Rječnik sadrži oko deset hiljada odrednica, ilustrovanih rečenicama ili kratkim primjerima. Dopriniće intenzivnijem, sadržajnijem i djelotvornijem uključivanju Roma u društvene tokove crnogorskog društva. Biće pogodan za korišćenje u osnovnom, srednjem i visokoškolskom obrazovanju, kako kada se radi o pripadnicima romske zajednice, tako i kada je riječ o drugim zainteresovanim. Izdavanje Rječnika dobija na značaju najavom obrazovnih vlasti o uvođenju romskog jezika u školski sistem Crne Gore.

Rječnik je objavljen u luksuznom izdanju na oko četiri stotine stranica. Recenzenti Rječnika su dr Marija Aleksandrović, prof. dr Igor Lakić i dr Vesna Delić.

Rječnik je promovisan u Podgorici i Cetinju.

Izdavaštvo i promocije izdanja pojedinačnih autora

„Memoari Besima Jusufovića” Saladina Dina Burdžovića

U izdanju Javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore objavljena je zbirka priča Saladina Dina Burdžovića pod naslovom „Memoari Besima Jusufovića”.

Priče je izabrao i za štampu priredio Petar V. Arbutina.

Recenzent knjige književnik i publicista Safet Sijarić, pored ostalog, bilježi: “Rođen u Ratkovićevom „nevidbogu”, i to u vrijeme da neperspektivnije nije mogao izabrati, Burdžović nam posredstvom do srca iskrenog naratora i glavnog junaka Besima Jusufovića, koji je tako realan, neposredan i ubjedljiv da se neodoljivo doima kao, bar uveliko, autobiografski lik, itekako ima šta ispričati. Tu je potekla jedna poput zavičajnog Lima jaka pripovjedačka rijeka sa mnogo bukova i virova, koja se nerijetko, uslijed naratorovog nesebičnog davanja značaja i sudbinama drugih, razlijeva u brojne otoke, rukavce, i odlive, „mrtvaje”, tako da kroz njegovu ispovijest, iskaz i svjedočenje pratimo i sveopšti egzodus jedne nesretne crnogorske i uopšte balkanske generacije na razmeđu dva vijeka, zapravo milenija, njeno stradanje, osipanje i gubljenje po Evropi i svijetu”.

Autor je dobitnik je više nagrada za poeziju, prozu i drame. Član je Crnogorskog društva nezavisnih književnika (CDNK), crnogorskog PEN centra, od 2008. godine Udruženja književnika Njemačke-Hessen (Litteraturgesellschaft e. v. Hessen-Deutschland). Od 1999. godine živi u Offenbachu, Hessen, Njemačka.

„Magloviti glas jezera u svitanju” pjesnikinje iz Skadra Ledije Duši (Ledija Dushi)

U izdanju Javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore objavljena je knjiga poezije pod naslovom „**Magloviti glas jezera u svitanju**” pjesnikinje iz Skadra Ledije Duši (Ledija Dushi). Pjesnička zbirka štampana je u dvojezičnom formatu – na crnogorskom i albanskom jeziku.

Sa albanskog na crnogorski jezik stihove je preveo Nikola Berišaj (Nikollë Berishaj), koji je sa dr Lenom Ruth Stefanović recenzent knjige.

„Kao pjesnikinja Ledija nam se predstavlja svojom geginštinom (gegski dijalekat) kao najsublimnijim sredstvom izražavanja, a ne kao sredstvom svoje tvrdoglavosti ili buntovništva, što bi isto bilo razumno. Kao dobar primjer upotrebe gegskog dijalekta, Ledija je imala samo Martina Camaja, koji je dijalektu ostao vjeran do smrti, obogatio ga, a čak i standardizovao. Iako je Camajeva poetika visoko rangirano stvaralaštvo, Ledija njega ne oponaša, već svojom poezijom postaje njegovo desno krilo”, zapisao je, pored ostalog, Nikola Berišaj u recenziji. Knjiga je promovisana u Tuzima.

Antologija Poezija bokeljskih Hrvata

U izdanju Javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore objavljena je knjiga **Poezija bokeljskih Hrvata** sa podnaslovom **Antologija hrvatskog pjesništva od 16. do**

21. stoljeća. Antologiju su priredili poznati književnik i publicista sa Cetinja mr Božidar Proročić i ugledna književnica i lingvistica iz Zagreba dr Željka Lovrenčić.

Knjiga predstavlja još jedan vrijedan izdavački poduhvat Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Knjiga o pjesništvu bokeljskih Hrvata je prvi antologijski izbor koji obuhvata period od pet vjekova, u kojem je zastupljen jedan broj pjesnika kojih nije bilo u ranijim izborima. Istina, bilo je i prije antologijskih pregleda bokeljskog pjesništva za određene, kraće vremenske etape koji su omogućavali manje ili više ograničen uvid u cjelokupnost pjesničkog stvaralaštva Boke.

Međutim, pjesnički niz sa vremenskim kontinuitetom od početka 16. vijeka do današnjih dana i recentnim pjesništvom Boke kotorske, posebna je vrijednost ove knjige.

Ključni kriterijum selektovanja autora zastupljenih u Antologiji vezuje za mjesto rođenja, odnosno za činjenicu da potiču iz Boke. U svega nekoliko slučajeva priređivači su se opredijelili za autore koji unekoliko odstupaju od ovog kriterijuma, a čije je djelo inspirisano Bokom.

Objavlivanjem knjige **Poezija bokeljskih Hrvata** daje se značajan doprinos očuvanju i unapređenju kulture, duhovnosti i indentiteta Hrvata u Crnoj Gori. Knjiga će omogućiti šire upoznavanje sa kulturnom i književnom baštinom Hrvata u Crnoj Gori, doprinoseći multikulturalnim vrijednostima i interkulturalnim prožimanjima.

Promovisana knjiga „Od beške do kabura“-život i običaji Bošnjaka

U Narodnoj biblioteci “Radosav Ljumović” u Podgorici promovisana knjiga “OD BEŠIKE DO KABURA” – Život i običaji Bošnjaka autora **Latifa Adrovića**. Govorili su: akademik Zuvdija Hodžić, prof. dr Rifat Alihožić, kulturolog i publicista mr Željko Rutović i autor. Moderator programa bio je mr Amer Ramusović.

Kulturolog i publicista **mr Željko Rutović** je istakao da knjiga ima nesporni civilizacijski, kulturološki i identitetski značaj te je kao takva izuzetni istraživački rukopis vrijedan za etnološko, sociološko, historiografsko i antropološko izučavanje predmetne teme.

“Konačno, ova knjiga u svom glavnom proseyu dobija karakteristike pisanog muzeja sjećanja čiji tragovi, boje, mirisi i nostalgija jednog vremena i prostora nesporno svjedoče o autentičnosti identitetu sveukupne baštine života Bošnjaka.

Bihor nije dobio samo knjigu, već pisani spomenik koji se prepoznaje kulturološkim vodičem te kao takav ostaje u nasljeđe dolazećim generacijama pomoću kojeg će lakše tumačiti tragove prošlosti u kojima su vjekovne generacije ostavile svoje iskustvo i specifičnosti kao zbirnu autentiku svojih života i kulture, koju je veoma markantno i nijansirano, autor Adrović najširoj javnosti seriozno predstavio.”Prof.dr **Rifat Alihodžić** je kazao da je ovo muzej-knjiga.

“Muzej-knjiga jer se radi o jednom konzerviranom trenutku zapečaćenom u sjećanjima autora u momentu kada napušta svoj zavičaj, čuvajući trajnu uspomenu na njega, ne dajući novom vremenu i pojavama da tu sliku oskrnave. Ovu knjigu nije mogao napisati neko ko stalno živi u svom zavičaju ili mu se često vraćao.” Alihodžić dalje ističe da se u konceptu same knjige prepoznaje logika fotografa a ne kamermana. Te da je opisan istorijski trenutak načina života jednog naroda na određenom prostoru. ” Neka mi autor ne zamjeri na utisku da se radi o životu i

običajima Bošnjaka Bihora u jednom vremenu, što nikako ne utiče na vrijednost knjige koja ima veliki etnografski i antropološki značaj. Akademik **Zuvdija Hodžić** je u obraćanju istakao da ova knjiga pokazuje bogatu kulturnu baštinu i tradiciju bihorskog kraja kojom je autor uspio da sačuva nešto što ni institucije ne mogu da sačuvaju. On je i fotograf koji je pored teksta uvijekovječio sve običaje bihorskog kraja, koje će dobro doći budućim generacijama koje su rasute po svijetu.

Promovisana knjiga „Vakufi u Beranama i Podgorici“-Mirsada Hadrovića

U organizaciji JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u saradnji sa Bošnjačkim vijećem u Crnoj Gori u Multimedijalnoj sali KIC-a “Budo Tomović” u Podgorici je promovisana knjiga „Vakufi u Beranama i Petnjici “ autora Mirsada Hadrovića.

Govorili su: prof. Suljo Mustafić, Božidar Proročić, književnik i publicista i autor. Moderatorica programa je bila Vesna Šoškić.

Suljo Mustafić podsjeća da se dokument kojim se opisuje vakuf zove vakufnama. To je davanje za opšte, zajedničko dobro, odnosno trošenje imetka za napredak zajednice. Vakuf je sredstvo za prosperitet u ekonomskom, kulturnom, društvenom i civilizacijskom pogledu. Značaj vakufa u modeliranju i podsticanju razvoja privrede, kao i u podupiranju nastanka i razvoja urbanih centara, daleko prevazilazi njihovu kulturno-obrazovnu i duhovno religijsku funkciju. Vakufi su bili osmišljeni tako da budu u funkciji ekonomske stabilnosti i rasta jednog društva, kazao je Mustafić. “Kada je u pitanju kulturološki ili uže kulturni značaj, Hadrović jasno ukazuje na jaku tradiciju Bošnjaka, ali i drugih naroda u darivanju, dobročiniteljstvu i brizi o potrebama zajednice, koju čine svi ljudi bihorskog kraja, bez razlike kojom se Bogu mole”, ocijenio je Mustafić. Božidar Proročić je istakao da je Hadrović na poseban način predstavio stanje vakufa, koje je složenije od uobičajenog pojednostavljenog opažanja o vakufima. Sam autor se potrudio da gotovo sve vakufe predstavi i publikuje koristeći relevantne i pouzdane istorijske izvore i podatke. Bošnjaci, bez obzira na različite političke i društvene sisteme i okolnosti, nikada nisu prestali sa uvakufjavanjem. Njih, kao i njihove prethodnike, kao i današnje vakufe, odlikuje dobročinstvo i dalekovidost.

Autorsko veče Braha Adrovića

O stvaralaštvu Braha Adrovića su govorili: književni kritičar, publicista, književnik Faruk Dizadarević, prof. dr Draško Došljak i publicista Salko Luboder.

Moderatorica je bila Amra Tahirović. Faruk Dizadarević je istakao da „ poezija Braha Adrovića baštini vezan i nevezan stih, sonetnu formu, tercet i kratku formu, dakle čitavo jedno formalno i oblikovano bogatstvo. Na stilizacijskoj ravni uočava se razućenost jezika. Adrović se poigrava jezikom, jezik je za njega isključivi funkcionalni predmet umjetničkog oblikovanja. Jezik predstavlja mješavinu modernog izraza i zavičajnog dijalekta. Nerijetko nailazimo na lekseme koje autor domišlja. Sa uspješnom infiltracijom u sam tekst, takav stav može pojačati jednu od bitnijih determinanti ove poezije“. Dizadarević zapaža da Braha Adrović teži da dosegne sklopove

značenja tradicionalne naracije kraja iz kojeg je, koji zahtjevaju zamašne poetičke procedure unutar jednog semantički vrlo slojevitog jezika sa jakim unutrašnjim intezitetom. „Te procedure on je vrlo umješno apsolvirao, čime je dokazao da se opravdano svrstava u red istaknutih crnogorskih pjesnika“, kazao je Dizdarević. Dr Draško Došljak je naglasio da je cilj Adrovićeve poezije je da nas trgne, da nas zapita, da probudi uspavane duhove i pozove na aktivizam najprije u odnosu prema sebi samima. Najprije to! Njegova poezija budi i zaspalu ljudsku emociju. Iako ne bježi od neprijatnih okolnosti iz stvarnosti, njegovi stihovi sadrže nagovještaj da je “promjena unutar izvesnija, ali i mnogo potrebnija i svrhovitija, budući da se kroz nju mijenja i svijet spolja”. Braho Adrović pokazuje da se poezija ne može pisati “bez poverenja u njenu snagu i misiju”. Ona je snaga koja vraća povjerenje u Čovjeka”, zaključuje Došljak.

Salko Luboder osvrnuo se na publicistički rad Braha Adrovića i njegovu knjigu zapisa i reportaža Priče iz dva vijeka: „U tri i po decenijskom plodnom novinarskom i publicističkom stvaralaštvu barda pisane riječi Braha Adrovića arhivirano je vrijeme, zanimljivi ljudi, događaji i nesvakidašnji biljezi života. Knjiga Braha Adrovića Priče iz dva vijeka predstavlja, zapravo, suštinu (ili glavninu) njegovog uspješnog i sadržajnog angažovanja u tvorenju repotaža kao najsloženijeg novinarskog žanra koji se graniči sa literaturom. Van sumnje, knjiga će zauzeti zapaženo mjesto u crnogorskoj i regionalnoj publicistici“.

Luboder naglašava da sadržaj knjige Priče iz dva vijeka predstavlja svojevrzne lirske prepise života, mijene vremena, lica i naličja naših trajanja, neobične ljude i događaje. Lirski nanosi u žurnalističkim tekstovima Braha Adrovića proističu iz njegovog pjesničkog bića, odakle je isteklo šesnaest knjiga poezije.

„Bosanskohercegovačka književnost u drugom prostoru“

Predstavljanje pod nazivom „Bosanskohercegovačka književnost u drugom prostoru“ održano je u Multimedijalnoj sali KIC-a „Budo Tomović“ u Podgorici.

Govorili su: dr sc. Melida Travančić, književnica i teoretičarka književnosti, Muamera Planjac, urednica izdavačke kuće Planjax, Kemal Musić, književnik i direktor JU „Ratkovićeve večeri poezije“, Umihana Krličević Omerović, pjesnikinja i Salko Luboder, direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Dr sc. Melida Travančić je podsjetila na tokove saradnje književnika i izdavačkih kuća iz Bosne i Hercegovine i Crne Gore naglašavajući da se na taj način bogati čitalačka ponuda i podstiče interkulturalni dijalog. Ukazala je da su tematske preokupacije pisaca iz jedne i druge zemlje veoma slične, odnosno da imaju ujednačen tematski okvir. ”U prvom planu su teme koje zaokupljaju autore od povratka u prošlost, suočavanje sa ratnim traumama do stvarnosti opterećene teškim egzistencijalnim problemima, nebrigom za čovjeka i odsustvom empatije “, kazala je Travančić.

Muamera Planjac je predstavila izdavačku kuću Planjax iz Tešnja, podsjećajući na saradnju izdavača iz Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Naglasila je saradnju sa JU Ratkovićeve večeri poezije. Kazala je kako izdavačka Kuća Planjax objavljuje knjige najznačajnijih autora iz Bosne i Hercegovine i regiona, uključujući i autore iz Crne Gore. Umjetnički kvalitet djela autora koji

objavljaju u toj izdavačkoj kući prvorangirani su na anonimnim konkursima Fondacije za izdavaštvo, kazala je Planjac. emal Musić predstavio je bogatu i vrijednu izdavačku djelatnost JU Ratkovićeve večeri poezije, ističući da su u izdavačkoj produkcije te ustanove objavljena djela najznačajnijih autora iz regiona. Naglasio je uticaj manifestacije Ratkovićeve večeri poezije na pjesnike cijelog regiona, ilustrujući takvu ocjenu primjerom izdavačke saradnje sa Planjax-om kada je objavljena zajednička knjiga "Drvo na brijegu" u kojoj je zastupljeno po deset mladih pjesnika iz jedne i druge države.

Umihana Krličević Omerović, koja je moderirala predstavljanje, ukazala je na značaj i istakla vrijednosti saradnje književnika iz Bosne i Hercegovine i Crne Gore, predstavljajući se i kazivanjem svojih stihova.

Salko Luboder je ocijenio da je saradnja subjekata kulture iz zemalja regiona dobrodošla i vrijedna budući da podstiče interkulturalni dijalog, omogućavajući da se kroz književnost ljudi bolje upoznaju i povezuju. Kroz takav model saradnje i djelovanja otvaraju se i šire duhovni horizonti, doprinoseći interkulturalnom prožimanju, što je jedna od programskih obaveza Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, kazao je Luboder.

Tribina "O Parčiću i tragovima glagoljice"

U Podgorici je održana tribina pod nazivom "O Parčiću i tragovima glagoljice".

Govorili su: dr. sc. Darko Žubrinić, univerzitetski profesor iz Zagreba i Mirna Lipovac, tajnica Društva prijatelja glagoljice Republike Hrvatske. Moderatorica programa je bila Ana Vuksanović.

Mirna Lipovac održala je prezentaciju pod nazivom "Kronologija Parčićeva rada na Misalu" podsjećajući na njegove osnovne biografske podatke: Dragutin Antun Parčić, kanonik, leksikograf, glagoljaš, profesor, bavio se i kartografijom, tiskarstvom, slikarstvom, pjesništvom, prevođenjem, prirodoslovljem, botanikom, astronomijom i fotografijom. Priredio je novo izdanje hrvatsko-glagoljskog Misala (1893.) i hrvatski obrednik Rimski ritual, te početnicu za čitanje glagoljskih slova s osnovama staroslavenske gramatike autora Ivana Broza, Mali azbukvar za pravilno i jednolično čitanje glagoljice u novih crkvenih knjigah po hrvatskoj recenziji.

Lipovac je istakla da postoji nekoliko verzija u vezi s pitanjem kada je Misal po prvi put stigao u Crnu Goru. Po zvaničnim dokumentima, međutim, Misal je u Crnoj Gori prvi put korišten 1. januara 1895. godine na liturgiji u Katedrali u Starom Baru, koju je služio nadbiskup Šimun Milinović a kojoj su prisustvovali predstavnici sve tri vjere.

Prof. Darko Žubrinić u svom izlaganju između ostalog ukazao na kulturne veze između Hrvatske i Crne Gore, naročito Boke kotorske. "Prema mojim saznanjima hrvatska glagoljica je prisutna u 27 zemalja, a veza između Crne Gore i Hrvatske je mnogo jača. Tu imamo mnogo elemenata autohtonosti. Na prostoru Boke su djelovali značajni glagoljaši koji su postali biskupi. Jedan od njih je Juraj Pinezić u Gornjoj Lastvi u XVIII stoljeću sa otoka Krka. Imamo i njegove rukopise koji se čuvaju u Donjoj Lastvi, na kojima se vidi vrlo kultivirani rukopis, takozvana brzopisna glagoljica. Za razliku od drugih slavenskih naroda, Hrvati imaju puno pravnih dokumenata – to su knjige umrlih, vjenčanih koji su značajni za lokalno stanovništvo i demografiju određenog

prostora. Ti dokumenti nam pokazuju da su ti ljudi bili socijalno angažirani”, kazao je prof. Darko Žubrinić. On je podsjetio i na značaj prof. Ljubice Štambuk, koja je rođena u Perastu i koja je radila na očuvanju i promovisanju glagoljice.

U Ulcinu održano Veče ulcinjskih stvaralaca „Tri portreta“

U organizaciji JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, uz tehničku podršku JU Centar za kulturu Ulcinj – Gradske biblioteke, u Galeriji Doma kulture sinoć je u Ulcinju održano Veče ulcinjskih stvaralaca pod nazivom „Tri portreta“.

O stvaralaštvu dr Ganija Karamanage, Ismeta Karamanage i Mustafe Canka govorili su Hajro Ulcinaku, književnik, Gazmend Čitaku, književnik i publicista, Ismet Kalaba, novinar i publicista i Salko Luboder, direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Moderatorica programa je bila Ardita Rama, upravnica Biblioteke.

Govornici su kazali kako je predstavljanje bogatog i sadržajnog stvaralaštva tri ulcinjska autora zahtjevna obaveza i delikatan zadatak. Najvažnije određenje trojice znamenitih Ulcinjana i markantnih stvaralačkih ličnosti je svekolika promocija svoga grada. Svaki od njih na sebi svojstven način dao je doprinos da perom i ostalim aktivnostima predstavi Ulcinj na najbolji mogući način. Bogato kulturno – istorijsko nasljeđe, kao trajni amanet budućim generacijama u sredini koja baštini vjekovnu tradiciju, neprestana je građanaska i stvaralačka preokupacija trojice autora.

Njihove knjige govore o medicinskim fenomenima ovog grada, starim mlinovima, kaldrmama, građevinama, istorijskim ličnostima, lokalitetima i gradskom znamenju koje odoljevaju zubu vremena. Bogatu kulturnu baštnu, sadržajnu i dugu tradiciju, prirodne i turističke vrijednosti ovi autori su predstavili na najbolji mogući način, dajući im svoj pečat, čineći ogroman doprinos u očuvanju bogate istorije ovog drevnog grada.

Pored jedinstvenih kulturno – istorijskih i prirodnih prepoznatljivosti, u Ulcinju se kroz generacije baštine dobri međunacionalni odnosi. Ljudi različitih vjera i nacionalnosti ovdje vjekovima žive jedni sa drugima i čine ovaj grad svojevrsnom interkulturalnom oazom. To su vrijednosti koje su oduvijek definisale Ulcinj. Trojica ulcinjskih stvaralaca, pored ostalih, prepoznatljivi su promoteri multikulturalnih vrijednosti i interkulturalnih prožimanja.

Odlika koja povezuje trojicu stvaralaca ogleda se u činjenicama da vole svoj grad, svoj zavičaj, imajući istovremeno kosmopolitsku orijentaciju, i svakako uzoran su primjer zajedničkog života. Njihove knjige pisane na albasnkom i crngorskom jeziku umnogome doprinoseći uspostavljanju životnih i civilizacijskih mostova u Ulcinju i Crnoj Gori.

II Muzičko scenski programi

Manifestacija “Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti”

- Program “Đerdani bihorskog behara” u Petnjici

Muzičko – scenskim programom „ Đerdani bihorskog behara “ u Centru za kulturu Petnjica nastavljena je manifestacija „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“ koju organizuje JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

U protekle nepune tri godine manifestacija je održana u gradovima Crne Gore i u inostranstvu. Scenska kazivanja o tradiciji i baštini Petnjice izveli su Miomir Maroš i Amanda Ujkic. Učestvovali su: Etno grupa “Teferidž”, Esad Merulic, Adis Murić i KUD “Bihor”

- Program “Knjigu pišu gusinjske devojke” u Gusinju

Program „Knjigu pišu gusinjske devojke“ je realizovan u saradnji sa Opštinom Gusinje i Centrom za kulturu Gusinje.

Učestvovali su: Zdravko Đuranović, Etno grupa “Teferidž”, Rustem Muratović Ljuca i Folklorni ansambl Centra za kulturu Gusinje.

Scenska kazivanja o tradiciji i baštini Gusinja izveli su glumci Slađana Merdović i Predrag Vukojević.

Riječ je o scenski dizajniranom programu rađenom po standardima savremene audiovizuelne i pozorišne produkcije. Program je prožet različitim formama umjetničkog izražavanja – govor, video, muzika, pjesma i igra.

Manifestacija “Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti” je svojevrsno ogledalo crnogorske multikulturalnosti kroz koju se izražava bogatstvo kulture i tradicije manjinskih naroda i prožimajuće vrijednosti različitih kulturnih identiteta koje su objedinjene u nedjeljivu kulturnu baštinu Crne Gore.

- Program “Plavski zvjezdovez” u Plavu

Programom „Plavski zvjezdovezi“ u Centru za kulturu “Husein Bašić” u Plavu nastavljena je manifestacija „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“ koju organizuje JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Scenska kazivanja o tradiciji i baštini Plava izveli su glumci bjelopoljskog pozorišta Moamer Kasumović i Slađana Merdović .

U muzičkom dijelu programa čestvovali su: Milica Vojinović, Kenan Kurtanović, Egzona Salaj i Tatjana Lazičić Popović uz pratnju orkestra Montenegro sound sevdah.

Riječ je o scenski dizajniranom programu rađenom po standardima savremene audiovizuelne i pozorišne produkcije. Program je prožet različitim formama umjetničkog izražavanja – govor, video, muzika, pjesma i igra.

- **Program "Bar u multikulturalnom ogledalu" u Baru**

Program pod nazivom „Bar u multikulturalnom ogledalu“, je segment manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“ koji je realizovan u Baru.

Osnovni smisao manifestacije je da pokaže bogatstvo i vrijednosti kulture, tradicije i posebnosti svih koji žive u Crnoj Gori. Da ukaže i podsjeti na najpreprepoznatljivije segmente kulturne baštine, tradicije i vrijednosti kulture i umjetnosti sredine u kojoj se organizuje i da afirmiše njene stvaraoce.

U bogatom kulturno umjetničkom programu učestvovali su: KUD „Jedinstvo“, sopran prof. Aleksandra Vojvodić, baletski ansmbli „Princeza Ksenija, prof. Safet Drljan, harmonika, bendovi „Grimm“ i „Bež“.

U dijelu programa bio je i segment revije kostima autorskog projekta Slobodanke Seke Martinović pod nazivom „Dijalog most do sloge“.

Gost večeri „Bar u multikulturalnom ogledalu“ bio je popularni podgorički KIC pop hor.

U scenskim kazivanjima ukazalo se na bogatu kulturnu baštinu Bara i okoline sa posebnim akcentom na multikulturalnu tradiciju i interkulturalna preplitanja.

Moderatorčinja programa bila je Vesna Šoškić.

- **Program "Kad procvatu behari" - veče islamske duhovne muzike u Bijelom Polju**

U organizaciji Javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, uz tehničku podršku Javne ustanove Centar za kulturu „Vojislav Bulatović Strunjo“ Bijelo Polje, večeras je u sali bjelopoljskog Centra za kulturu priređeno veče islamske duhovne muzike pod nazivom „Kad procvatu behari“.

U islamskoj tradiciji, duhovna muzika, u formi ilahije i kaside, se pojavljuje kao umjetnički izraz veličanja Boga i iskazivanja poštovanja prema božijem poslaniku Muhamedu. Ovu duhovnu umjetničku formu u Crnoj Gori baštine Bošnjaci, Albanci i Muslimani. Kroz doživljaj ilahije i kaside, posjetioce su vodili članovi Kulturno-umjetničkog društva „Isa-beg“ iz Novog Pazara, koji već 15 godina na autentičan i originalan način čuva od zaborava ovaj vid duhovnog umjetničkog izražavanja muslimana.

Manifestacija "Veče multikulturalnosti Crne Gore"

Program u Prištini

Povodom obilježavanja Dana državnosti Crne Gore u Prištini je održan program pod nazivom Veče multikulturalnosti Crne Gore koji je rediteljski postavio Slobodan Marunović.

Organizatori programa su bili Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Ambasada Crne Gore u Prištini, Direktorata za ekonomsku i kulturnu diplomatiju Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore, Udruženje Crnogoraca „Lovćen“ i Udruženje Crnogoraca „Perper“.

Govorili su: zamjenica predsjednika Vlade Kosova Emilija Redžepi, vršilac dužnosti generalnog direktora Direktorata za ekonomsku i kulturnu diplomatiju Ministarstva vanjskih poslova Crne

Gore Dejan Vuković, predsjednik Udruženja Crnogoraca „Perper“ Lazar Radulović i direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder.

Programu su prisustvovali članovi diplomatskog kora i ugledne zvanice javnog života Kosova. U programu su učestvovali: Nikolina Nika Kovačević, vokalna solistknjina, Žana Marinković Lekić, flauta, Egzona Salaj, sopran, Kenan Kurtanović, kantautor, članice Etno grupe „Teferidž“ Irma i Ilda Nurković, glumica Anđela Marunović, glumci Slobodan Marunović i Enver Petrovci, koji su na crnogorskom i albanskom jeziku kazivali stihove iz poeme Ali Binaka Radovana Zogovića.

Kazivani se stihovi i dramski pasaži Petra II Petrovića Njegoša („Brat je mio koje vjere bio“), Zaima Azemovića, Marina Čaveliša, Avda Međedovića, Esada Mekulija, Maje Perfiljeve, Dušana Kostića, Vita Nikolića, Bobana Velimirovića i Veljka Vlahovića.

Program je bio multimedijalnog formata i predstavljao je svojevrsnu umjetničku refleksiju multikulturalne stvarnosti Crne Gore.

U pozadini programa emitovan je video materijal sa motivima prirodnih ljepota i urbanih cjelina Crne Gore.

Program u Skoplju

Povodom obilježavanja Dana državnosti Crne Gore i u Skoplju je održan programa pod nazivom Veče multikulturalnosti Crne Gore koji je rediteljski postavio Slobodan Marunović.

Organizatori programa bili su Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Ambasada Crne Gore u Skoplju, Direktorat za ekonomsku i kulturnu diplomatiju Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore i manifestacija Skopsko ljeto.

Govorili su ambasadorica Crne Gore u Skoplju Marija Petrović, direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder i direktor Skopskog ljeta Nikola Gligorov.

Programu su prisustvovali članovi diplomatskog kora i ugledne zvanice javnog života Sjeverne Makedonije.

U programu su učestvovali: Nikolina Nika Kovačević, vokalna solistknjina, Žana Marinković Lekić, flauta, Egzona Salaj, sopran, Kenan Kurtanović, kantautor, članice Etno grupe „Teferidž“ Irma i Ilda Nurković, Filip Dimiškovski, pijanista, Aleksandar Petkovski, kavalista, glumci Slobodan Marunović i Anđela Marunović.

Kazivani se stihovi i dramski pasaži Petra II Petrovića Njegoša („Brat je mio koje vjere bio“), Zaima Azemovića, Marina Čaveliša, Avda Međedovića, Esada Mekulija, Maje Perfiljeve, Dušana Kostića, Vita Nikolića, Bobana Velimirovića i Veljka Vlahovića.

Program je bio multimedijalnog formata i predstavljao je svojevrsnu umjetničku refleksiju multikulturalne stvarnosti Crne Gore.

Program u Sarajevu

U partnerstvu sa Udruženjem „Zavičajni klub Pljevljaka i prijatelja u BiH“ Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore učestvovala je u organizaciji programa pod nazivom „Veče kulture Crne Gore“ u Sarajevu.

Predstavljena je knjiga Mića Miranovića „Ksenija Cicvarić – život i djelo“. Govorili su: prof. dr Senad Gačević, prof. Mehmed Barjaktarević, prof. Enisa Šojko, urednica Muzičkog programa RTV BiH, Salko Luboder, direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i autor.

Pjesme Ksenije Cicvarić izvodili su prof. Safet Drljan na harmonici i Gradski tamburaški orkestar iz Pljevalja.

Ocijenjeno je da pjesme Ksenije Cicvarić, pored toga što predstavljaju neprocjenjivo kulturno blago, sublimišu multikulturalne vrijednosti Crne Gore. Najbolji dokaz tome je činjenica da se u

njenim pjesmama svi prepoznaju. Knjiga Mića Miranovića o životu i djelu Ksenije Cicvarić čuvar je vrijednosti njene pjesme, saglasili su se govornici. Izveden je i muzičko-scenski program. Učestvovali su: prof. Safet Drljan, Gradski tamburaški orkestar Pljevlja, Vokalni sastav „Lirike“ iz Pljevalja, „Montenegro sevdah sound“ iz Podgorice, vokalni umjetnici Kenan Kurtanović, Tanja Šeter i Dragan Račić. U okviru muzičko-scenskog segmenta sinoćnjeg programa predstavljen je Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore kao partner u organizaciji “Večeri kulture Crne Gore”. Centar je i ranijih godina učestvovao u organizaciji programa Udruženja “Zavičajni klub Pljevljaka i prijatelja u BiH”.

Program je prožet zavičajnim zvucima, crnogorskim melosom i multikulturalnim bogatstvom osvježio je zavičajna sjećanja i podstakao nostalgiju.

Program u Prizrenu

U Prizrenu je priređen program pod nazivom Veče multikulturalnosti Crne Gore. U programu su učestvovali Tanja Šeter, Đulija Pelingu, Esad Memić i članice Etno grupe „Teferidž“ Irma i Ilda Nurković.

U scenskim kazivanjima čuli su se stihovi Radovana Zogovića, Rista Ratkovića, Esada Mekulija i Marina Čaveliša, kojima se iskazuje ljubav i poštovanje prema Crnoj Gori. Tokom ovog programskog segmenta ukazalo se i na panoramu multikulturalnih preplitanja i zajedničkog života u Crnoj Gori. Scenska kazivanja izvodila je Žaklina Oštir, glumica Crnogorskog narodnog pozorišta.

Program je bio multimedijalnog formata i predstavljao je svojevrsnu umjetničku refleksiju multikulturalne stvarnosti Crne Gore.

U pozadini programa emitovan je video materijal sa motivima prirodnih ljepota i urbanih cjelina Crne Gore.

III LIKOVNI PROGRAMI

Izložba portreta sarajevske umjetnice Mensure Jahić u Kuslevovoj kući

U Kuslevovoj kući u Podgorici održana je izložba portreta pod nazivom „Bosanski dijalog“ autorke sarajevske umjetnice Mensure Jahić.

Izložba je organizovana u partnerstvu sa Javnom ustanovom Muzeji i galerije Podgorice.

Izloženo je četrdesetak radova na platnu rađenih u tehnici mix media.

Izložba afirmiše vrijednosti srednjovjekovne Bosne i Hercegovine sa fokusom na posljednju bosansku kraljicu Katarinu. Portreti kraljice Katarine su zapravo metafora Bosne. U njenom životu prožimale su se četiri vjeroispovijesti: bogumilska, pravoslavna, katolička i islamska.

O stvaralaštvu Mensure Jahić govorila je drmaturškinja dr Marija Sarap. Izložbu je otvorio prvak Crnogorskog narodnog pozorišta Slobodan Marunović.

Generalni sponzor izložbe je Vlada Kantona Sarajevo, odnosno Ministarstvo kulture i sporta.

Likovna kolonija “Ulcinj na platnu”

U partnerstvu sa Opštinom Ulcinj, Turističkom organizacijom Ulcinj, Institutitom za promociju knjige iz Tirane i Udruženjem likovnih umjetnika iz Ulcinja učestvuje u organizaciji Likovne kolonije pod nazivom “Ulcinj na platnu”.

Riječ je o sedmoj po redu smotri likovnog stvaralaštva koja okuplja više od pedeset umjetnika iz Srbije, Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Albanije, Turske i Crne Gore.

Pored kulturnih, umjetničkih i turističkih vrijednosti, Likovna kolonija “Ulcinj na platnu” ima i izuzetan multikulturalni značaj. Sedma po redu smotra likovnog stvaralaštva u Ulcinju okupila je više od pedeset slikara iz Srbije, Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Albanije, Turske i Crne Gore.

Ministar ljudskih i manjinskih prava u Vladi Crne Gore Fatmir Đeka naglasio je značaj Likovne kolonije kao mjesta na kome se ljudi upoznaju i povezuju i šire poruke razumijevanja i tolerancije.

Izložba slika Suada Masličića “Dijalog sa prirodom”

U Podgorici je realizovana samostalna izložba slika Suada Masličića pod nazivom „Dijalog sa prirodom“.

Izložbu je otvorila prof. dr. Sonja Tomović Šundić ističući da Masličić svojim umjetničkim djelima zalazi iz forme u suštinu iz koje se vidi da ima senzitan odnos prema prirodi. “On nam je omogućio da vidimo ono što je nevidljivo kroz taj dijalog sa prirodom. Njegov je opus jedinstvena cjelina boja koje proističu iz prirode koju je on na njegov način doživio i svojom kičicom ovjekovječio”, kazala je Tomović Šundić.

IV Posjete, paneli, tribine, konferencije, gostovanje, učešća na sajmovima knjiga

- Posjeta Ekspertske misije Savjet Evrope

Značajna sa aspekta unapređenja kulture manjina, upoznavanja sa djelatnošću Centra i značaja postojanja institucije ove profilacije u sistemu.

- Saradnja sa Ambasdom Turske

Mogućnost uključivanja Ambasade Turske u programske projekte Centra, u oblasti izdavaštva o istorijskim temama iz vremena Kralja Nikole, i saradnje sa Turskom.

- Posjeta Ambasadora Sjeverne Makedonije

Interesovanje za saradnju sa srodnim institucijama Sjeverne Makedonije, povezivanje kroz različite oblasti kulture, i implementacija pozitivnih primjera multikulturalizma iz obe države.

- Učešće na panelu Institucionalna zaštita manjina

Predstavljena uloga, značaj i rezultati rada Centra, u okviru panela koji je organizovala Građanska alijansa, sa ciljem dalje afirmacije multikulturalizma i interkulturalnih prožimanja različitih društvenih činilaca, kojima se doprinosi razvoju Crne Gore kao države jednakih.

- Učešće na Konferenciji „Ljudska prava pod okvirom zaštite od diskriminacije“

Konferencija je organizovana od strane resornog Ministarstva, i jedan od panelista je bio direktor Centra, Salko Luboder.Širok broj panelista, učesnika i slušalaca ukazuje na značaj realizovane aktivnosti i prenosi poruku o ljudskim pravima, i značaju očuvanja istih.

- Učešće na tribini „Jedni drugima pripadamo“

Direktor je predstavio ulogu, značaj i rezultate rada Centra.Simboličan naziv tribine reflektuje i potrebu saživota svih na teritoriji Crne Gore, i šalje univerzalnu poruku neophodnosti društvenog razumjevanja.

- Centar predstavljen u Luksemburgu

Predstavnicima Centra uzeli učešće na Festivalu 13. Dani bošnjačke kulture u Luksemburgu. Ukazano na značaj saradnje sa dijasporom i iseljenicima sa aspekta promocije i očuvanja kulture manjinskih naroda, i van granica Crne Gore.

Sajmovi knjiga

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore učestvovao je na **IX Internacionalnom sajmu knjiga u Podgorici, Sajmu knjiga u Tuzima, i 17. Međunarodnom podgoričkom sajmu knjiga i obrazovanja**

ČASOPISI I INTERVJUI

Objavljeni 20. i 21. broj časopisa "KOD"

U izdanju Centra izašao je iz štampe 21. i 22. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku „KOD“, u 2023. godini.

Direktor Centra Salko Luboder je imao više medijskih nastupa povodom predstavljanja navedenih programa, čime je doprinio i vidljivosti rada Centra, ističući njegov značaj u promociji i zaštiti manjinskih prava; podsticanje očuvanja, razvoja i izražavanja kulture manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

DIREKTOR
Salko Luboder